

Illés Béla

Csoda

1923 őszén Zalka Mátéval Moszkva belvárosában sétáltunk. Akkor még állott az ősrégi kereskedőváros fala, az úgynevezett kínai fal. Annak tövében, földre terített ponyvákön utcai könyvárusok ajánlották hangos kiáltozással áruikat. Megállottunk az egyik ilyen utcai árus előtt – hátha találunk valami értékeset. Találtunk! Zalka a kétes értékű régiségek között egy magyar könyvet fedezett fel.

– Mibe kerül? – kérdezte.

Úgy emlékszem, huszonöt kopekért vásárolta meg Zalka – Petőfi Sándor 1847-ben kiadott Összes költeményeit.

Sokat beszélgettünk arról, mily módon juthatott Moszkvába, s hogyan maradt meg az idők forгатagában ez a minden szempontból nagy értékű könyv. Zalka annyira fellelkesegett, hogy könyvet akart írni, regényt a Petőfi-kötet útjáról. Valahogy úgy képzelte, hogy egy orosz tiszt, aki nem mint ellenség jött Magyarországra Paszkievics hadseregével, hanem rokonszenvezett a magyar néppel és a magyar forradalommal, hogy egy ilyen orosz tiszt emlékül magával vitte a Petőfi-kötetet. Zalka fantáziájában ez a tiszt részt vett egy, a cárizmus ellen irányuló forradalmi mozgalomban. Elfogták és elítélték. Könyvtárát elkobozták. Így került a könyv valamilyen csendőrlaktanya levéltárába, esetleg bűnjelül is szolgált, bizonyítékul a forradalmi érzésű orosz tiszt ellen. 1917-ben felfegyverzett munkások rohamozták meg a csendőrlaktanyát, a levéltárban bizonyítékokat kerestek, árulók, besúgók névsorát. Mikor így kutattak a levéltárban, valahogy napfényre került a Petőfi-könyv is, amiről azok, akik az irattárat átnézték, nem tudták, nem tudhatták, hogy milyen nagy, milyen szent emlék. A könyv valamilyen magánkönyvtárba vándorolt,

s onnét, a régi, használhatatlan darabokat alkalmasint kilószámra adták el a papírkereskedőnek. Az antikvárius nem tudta, hogy mit vesz, és nem tudta, mit ad el. Így került a ritka könyv Zalka Mátéhoz.

– Nagyon érdekes regény lenne! – mondotta Zalka. – Csak a vége hiányzik. Arra volna szükség, hogy ez a Petőfi-kötet valami csodát műveljen.

Zalka Máté nem írta meg a könyvet, de a csoda megtörtént. Egy este a moszkvai írók ülésén Zalka elmesélte Lunacsarszkijnak (aki akkor Szovjet-Oroszország közoktatási népbiztosa volt), hogy milyen különös szerencséje volt a Petőfi-könyvvel. Lunacsarszkij szerette volna a könyvet megnézni, de a szerencsés vásárló már túladott rajta: a moszkvai forradalmi múzeumnak ajándékozta. Lunacsarszkijt nem hagyta nyugodni a történet. Az ő fantáziája is lóra kapott. Másnap egy könyvtárból kivette Petőfi német és olasz fordítású műveit.

Egy hét múlva hívatta magához Zalkát.

– Szeretnék lefordítani egy kötet Petőfit oroszra – mondotta. A német és olasz fordítás segítségével, ha maga, Zalka elvtárs, felolvassa nekem a magyar eredetit, hogy ismerjem a költemény zenéjét, és aztán elolvassa az orosz fordításokat, nehogy valahogy eltérjek az eredeti szellemtől. Szóval így közös erővel el lehetne végezni ezt a munkát. Szükséges munka, mert Petőfi a világirodalom egyik legnagyobb zsenije. Nem ismerek egyetlen költőt sem, aki olyan közel állna az Októberi Forradalom eszméihez, mint a maguk Petőfije – az emberiség Petőfije.

A fordítás Zalka segítségével elkészült, és megjelent.

Ilyen módon fedezte fel Lunacsarszkij Petőfit. Azóta Petőfi nagy, hatalmas utat futott be a Szovjetunióban, ma a világ legnagyobb és legszabadabb országának egyik legnépszerűbb költője.

De ez már nem csoda. Ez a világon a legtermészetesebb dolog. Mert Petőfi arról álmódott, és azért harcolt, amit a szovjet nép megvalósított.

(1952)